

EL CONEIXEMENT DE LA CIÈNCIA

Aurelio Beltrán

Si obriu la pàgina de la Càtedra de Divulgació de la Ciència (www.valencia.edu/cdciencia) la trobareu presidida per unes administratives paraules de Robin Dunbar. Estan extretes d'*El miedo a la ciencia*, lectura inquietant a la qual, sota el no gratuït títol *El desconocimiento de la ciencia*, ens incitava Jesús Navarro (MÈTODE, núm. 22). En *La ciencia a través de l'espill*, quan es disposa a abordar el “seriós problema de com

divulgar la ciència”, Dunbar recorre a una cita: “La informació científica és essencial, no sols per als científics. El polític, l’empresari i el públic en general necessiten també tenir aquesta informació... Ni els mitjans de comunicació ni la premsa científica especialitzada proporcionen la informació que es necessita. La informació general ja no és suficient i l’especialitzada és comprensible només per al que ja ho sap. Qui omplirà aquest buit?” (J. Groen i altres, *The discipline of curiosity*, 1990). El 1995, quan Dunbar es feia ressò de la crida de Groen, per aquí fèiem voltes amb els mateixos dubtes, una buidor semblant (“Divulgar la Ciència”, MÈTODE, núm. 11): “I si pensem en el nostre País Valencià i en les seues necessitats de desenvolupament regional, ... qui formarà, crearà, divulgarà, transferirà, difondrà... si no ens hi involucrem activament els universitaris? En el fons, com tot i malgrat tot, és una qüestió de compromís social.”

Hem avançat? No n’hi ha espai aquí per glossar adequadament la prudent satisfacció que produeix comprovar, per allò de la identitat tribal, com ha evolucionat durant aquesta dècada la posició de la Universitat en aquesta cara del debat de les relacions entre ciència i societat. Només com a esbós, comprovar que teniu en les mans el núm. 43 de MÈTODE (www.uv.es/metode) que, a dia d’avui, s’ha convertit en una de las revistes de divulgació científica multidisciplinar de major qualitat i atractiu de totes les que es poden trobar al mercat. Quan aquest exemplar veja la llum estarem celebrant la nostra VI Setmana Europea de la Ciència i la Tecnologia (www.valencia.edu/cdciencia/setmanaciencia.htm), en l’organització de la qual treballa abridament la Càte-

«MÈTODE S’HA CONVERTIT EN UNA DE LAS REVISTES DE DIVULGACIÓ CIENTÍFICA MULTIDISCIPLINAR DE MAJOR QUALITAT I ATRACTIU DE TOTES LES QUE ES PODEN TROBAR AL MERCAT»

dra i en el transcurs de la qual es lliurarà el X Premi Europeu de Divulgació Científica Estudi General (www.valencia.edu/publicacions, “Col·lecció Sense Fronteres”). Inicialment espectador, ara pense que el conveni subscrit a principis de 2002 amb la Fundació Cañada Blanch per a la creació de la Càtedra va marcar una inflexió pel que fa a aquest repte, refermant la Universitat el compromís d’afrontar el problema de la divulgació

científica i tecnològica com una de les seues prioritats.

Tornant al principi, són iniciatives com aquestes les que han anat tractant d’omplir la buidor de Groen. Però aquesta prudent satisfacció no pot ni complaure ni ocultar el fosc costat i tantes vegades descoratjador que les continua motivant. En concret, la celebració de la Setmana Europea de la Ciència i la Tecnologia respon, ni més ni menys, a una iniciativa “política” de la Unió Europea (www.cordis.lu/scienceweek/home.html). És sabut que quan necessitem “celebrar” algun “dia de” el que segueix a continuació sol ser un problema social acusat. Per què ho són la ciència i la tecnologia avui? En la “xarxa”, esplèndid tema en aquest context, podreu trobar arguments i notícia de l’extraordinari esforç desenvolupat paral·lelament en tot Europa, però, més enllà de paraules políticament correctes, es constata la preocupació per l’escassa estima social per la ciència i la convicció sobre les perilloses conseqüències d’aquest desdeny. Un incís: tan lluny com ahir deien els periòdics que la ministra d’Educació sèrbia havia hagut de dimitir després d’anunciar que la teoria de l’evolució no s’ensenyaria més a les escoles, alhora que advertia dels perills de l’assignatura d’informàtica pels riscos de la radiació dels monitors per a la salut dels xiquets. Sospire i seleccione, per tant esbiaixe, dos paràgrafs de les paraules que Philippe Busquin, comissionat Europeu per a la Investigació, dedica a la seua escarida presentació de la Setmana (“Science needs youth”): “El meu desig es veure la ciència convertida en part integrant de la nostra cultura en Europa”, “Ens trobem actualment en una situació paradoxal. Mentre que la ciència i la tecnologia representen papers clau en l’economia global d’avui dia, els joves

© Miguel Lorenzo

donen l'esquena als temes científics... Tanmateix, no crec que els europeus, especialment els joves, manquen realment d'interès per la ciència. Ans al contrari, crec que cada vegada més es qüestiona el canvi que la ciència està introduint en la seua vida quotidiana.”

El manifest desig del comissionat explicita una part del problema: una immensa majoria dels ciutadans, la quotidianitat dels quals és absolutament dependent de la ciència i de la tecnologia, no reconeix aquestes com a part integrant de la seua cultura. El seu pensament final apunta al costat més obscur de la qüestió: l'hostilitat desencadenada pels temors que suscita la ciència. En el fons, les dues cares d'una mateixa moneda. Els mites no sempre es forcen gratuïtament, per bé que, a diferència dels tòpics, manquen de base real. El de les dues cultures, que com qualsevol parella que es pree presenta antagonismes, és un mite perillós en els nostres dies, bé que alguns humanistes estrets postmoderns no puguen sentir-se reconfortats amb feridores bromes com la de Sokal i Bricmont (*Imposturas científicas*, PUV). Temor a la ciència. És possible que no falten alguns motius. A l'agost de 1945 es comença a truncar la creença en el caràcter benigne dels productes del coneixement. Molt més pròxim, i per no parlar ara de les possibilitats i riscos de, per exemple, l'enginyeria genètica, l'11 de setembre de 2001 quedarà marcat, sense ocultar altres horrors, com exponent de l'abús fanàtic de mitjans desenvolupats per la tecnologia, en aquest cas per a la destrucció d'altres fantàstics productes de la tecnologia per alguns tinguts com no innocents. Això sí, ara el vivim submergits en una tremenda i concreta manifestació d'una cultura

universal? basada en la difusió instantània de la informació? a través dels canals que les tecnologies actuals posen a la nostra disposició. Justifiquen tants possibles abusos la por a l'ús? Com en qualsevol altre aspecte de la vida, crec radicalment que no. Per cada exemple que es proposa d'un abús podem trobar centenars de bons usos. Descansa en pau, Malthus.

El missatge de la ciència als ciutadans, l'essència de la seua divulgació, de les seues setmanes, pretén ser necessàriament esperançador: els ciutadans no haurem de témer el coneixement sinó les múltiples variants de la ignorància, en primer lloc la pròpia, brou de cultiu de qualsevol manipulació i fanatisme. Cap temps passat fou millor, i avui els pobladors d'aquesta fracció del planeta que pocs es resistirien a anomenar món avançat vivim estructurats en societats que s'han dit —els matisos són importants—, de la informació, del coneixement i fins i tot, més optimistament, de l'aprenentatge. Siga quin siga el matís, vivim immersos en els productes i possibilitats de la ciència i la tecnologia, conformen el nostre dia a dia, amb ells estem dissenyant el nostre futur. Prevenir abusos, àrdua feina, implica aconseguir el control social de l'ús. Però aquest mai serà raonable des de la ignorància. La democratització del coneixement és una urgent exigència per a la llibertat. Mostrar als joves, als ciutadans, el rostre humà de la ciència és un dels contradictoris lemes més reiterats en l'argument d'aquestes activitats i celebracions. Res més humà que la llibertat. Podria faltar la Universitat de València a aquestes cites? ☺

Aurelio Beltrán. Membre del consell assessor de la Càtedra de Divulgació de la Ciència, Universitat de València.